



## KARLSTADS KOMMUN

### KARLSTADS-HAMMARÖ GYMNASIEFÖRVALTNING

#### Stab

Tjänsteskrivelse 2011-05-24

Kathrin Mörtel, 054-540 13 06

kathrin.mortel@karlstad.se

Karlstads-Hammarö

gymnasienämnd

## Mål och riktlinjer för skolhälsovården

Dnr GN-2011-71 Dpl 54

### Ärende

I mer än hundra år har samhället värnat om barns och ungdomars hälsa genom ett förebyggande arbete via mödra- barn- och skolhälsovård. Kommuner och landsting delar på ansvaret att organisera dessa verksamheter. För kommunens del handlar det om att anordna skolhälsovård för alla elever inom skolan. Med rätt kompetens, resurser och metoder inom skolhälsovården kan fler barn och unga stöttas att klara sina studier. Stora samhällsvinster finns att hämta av ett framgångsrikt hälsofrämjande och stödjande arbete med skolan som arena.

Skolhälsovården regleras på nationell nivå av skollagen och hälso- och sjukvårdslagen samt av Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter som är relaterade till skolhälsovårdens verksamhetsområden.

Socialstyrelsens föreskrifter om ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet i hälso- och sjukvården (SOSFS 2 005:12) säkerställer att verksamheten bedrivs i enlighet med de krav som ställs på den huvudman som bedriver hälso- och sjukvård. Huvudman eller vårdgivare är den fysiska eller juridiska person, ex. landsting eller kommun, som yrkesmässigt bedriver hälso- och sjukvård. Inom kommunen är det nämnden som är vårdgivare. Vårdgivaren fastställer verksamhetens övergripande mål för kvalitet och patientsäkerhet och ska kontinuerligt följa upp och utvärdera målen.

Från halvårsskiftet 2011 träder den nya skollagen (SFS 2 010:800) i kraft och begreppet elevhälsa införs formellt. Skolhälsovården blir därmed en del av en samlad elevhälsa som skall omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala, och specialpedagogiska insatser. Skolhälsovård och elevvård ska samordnas på ett nytt sätt, i en samlad elevhälsa. Denna förändring påverkar skolhälsovårdens mål och uppdrag samt ställer andra krav på arbetsätt och samarbete.

Gymnasienämnden har med anledning av detta givit verksamhetschefen för skolhälsovården i uppdrag att revidera de nu gällande ”Mål och riktlinjerna för skolhälsovården”. Andra anledningar till behov av revidering är generellt ökade krav på kvalitet och uppföljning inom skolhälsovård/elevhälsa samt att nationella bestämmelser på området ändrats väsentligt sedan 2004.

**Beslutsunderlag**

Karlstads-Hammarö gymnasieförvaltnings tjänsteskrivelse den 24 maj 2011.  
Mål och riktlinjer för skolhälsovården (Elevhälsans medicinska insatser).

**Karlstads-Hammarö gymnasieförvaltnings förslag**

Mål och riktlinjer för skolhälsovården godkänns.

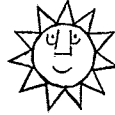
**Beslutet expedieras till**

Karlstads-Hammarö gymnasieförvaltning



Staffan Sjölund  
Skoldirektör gymnasiet

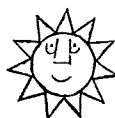
Kathrin Mörtel  
Verksamhetschef skolhälsovård



**KARLSTADS KOMMUN**

# **Mål och riktlinjer för Skolhälsovården**

**(Elevhälsans medicinska insatser)**



## KARLSTADS KOMMUN

### Inledning

I mer än hundra år har samhället värnat om barns och ungdomars hälsa genom ett förebyggande arbete via mödra- barn- och skolhälsovård. Kommuner och landsting delar på ansvaret att organisera dessa verksamheter. För kommunens del handlar det om att anordna skolhälsovård för alla elever inom skolan. Med rätt kompetens, resurser och metoder inom skolhälsovården kan fler barn och unga stöttas att klara sina studier. Stora samhällsvinster finns att hämta av ett framgångsrikt hälsofrämjande och stödjande arbete med skolan som arena.

### Styrdokument

Skolhälsovården regleras på nationell nivå av skollagen (SFS 2010:800) och hälso- och sjukvårdslagen (HSL, 1982:763) samt av Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter som är relaterade till skolhälsovårdens verksamhetsområden.

Socialstyrelsens föreskrifter om ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet i hälso- och sjukvården (SOSFS 2 005:12) säkerställer att verksamheten bedrivs i enlighet med de krav som ställs på den huvudman som bedriver hälso- och sjukvård. Socialstyrelsens särskilda riktlinjer för skolhälsovården ligger till grund för lokala mål och riktlinjer som beslutas av vårdgivaren, Karlstads- Hammarö gymnasienämnd.

Från halvårsskiftet 2011 träder den nya skollagen (SFS 2 010:800) i kraft och begreppet elevhälsa införs formellt. Skolhälsovården blir därmed en del av en samlad elevhälsa som skall omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala, och specialpedagogiska insatser. De olika kompetenserna (sjuksköterskor, läkare, kuratorer, specialpedagoger och psykologer) ska arbeta tillsammans för att bidra till skapandet av miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa. Begreppen elevvård och skolhälsovård försvinner ur författningarna, skolhälsovården benämns istället som elevhälsans medicinska insatser.

Skolhälsovården är ett väletablerat begrepp och är det namn som fortfarande används av socialstyrelsen, exempelvis i riktlinjerna för skolhälsovården.

För att minska risken för begreppsförvirring både internt och externt samt för att lätt kunna utskilja skolhälsovården som ett fortsatt eget verksamhetsområde kommer elevhälsans medicinska del även fortsättningsvis<sup>1</sup> benämnas som skolhälsovård inom Karlstads-Hammarö gymnasienämnd.

<sup>1</sup> Skolhälsovård fortsätter användas i en övergångsperiod, bl.a. med inväntan på nya riktlinjer från socialstyrelsen avseende elevhälsan/skolhälsovården.

## **Organisation och ledning av skolhälsovården**

Inom skolhälsovården arbetar läkare som är specialister inom allmän- eller barnmedicin tillsammans med sjuksköterskor med specialistkompetenser som distrikts- eller barnsjuksköterskor. Skolhälsovårdens personal, i deras egenskap av hälso- och sjukvårdspersonal, lyder under socialstyrelsens lagar och tillsyn. All hälso- och sjukvård i Sverige ska organiseras så att den uppfyller kraven på god vård och särskilt att den ska vara lättillgänglig, vara av god kvalitet och tillgodose patienternas trygghet i vård och behandling.

Staten (regering/socialdepartementet) skall också kunna, via landstingens och kommunernas organisation kunna fördela medel till prioriterade insatser och områden så som exempelvis skolhälsovård och elevhälsa för barn och ungdomar i Sverige.

### **Ledningssystem**

För ledande funktioner inom hälso- och sjukvården ges direktiv om hur verksamheten ska utvecklas, säkras och organiseras. Varje verksamhet behöver anpassa sitt systematiska kvalitetsarbete till de egna förutsättningarna. Kvalitetsmålen för en verksamhet ska vara mätbara, dokumenteras och kontinuerligt följas upp.

#### **Vårdgivare**

Vårdgivaren fastställer verksamhetens övergripande mål för kvalitet och patientsäkerhet och ska kontinuerligt följa upp och utvärdera målen.

Vårdgivaren är den fysiska eller juridiska person, ex. landsting eller kommun som yrkesmässigt bedriver hälso- och sjukvård, i vår verksamhet gymnasienämnden.

Nämnden ansvarar för att utse en verksamhetschef samt att denne ges en organisatorisk ställning och placering som gör det möjligt att fullgöra sina uppgifter.

Det är avgörande för ett framgångsrikt kvalitets- och patientsäkerhetsarbete att vårdgivarens ledningssystem tydliggör ansvaret för verksamhetschefen. Vid oklarheter skall verksamhetschefen be vårdgivaren om klargöranden.

#### **Verksamhetschef**

Med verksamhetschef avses den person som på vårdgivarens uppdrag leder en verksamhet i hälso- och sjukvården.

Verksamhetschefen ansvarar, inom ramen för vårdgivarens ledningssystem, för att verksamhetsmålen formuleras så att de är mätbara och för att målen nås.

Verksamhetschefen ansvarar också för att resultatet analyseras, att medarbetarna delges resultatet samt att åtgärder vid behov initieras.

#### Medarbetare

All personal ska aktivt medverka i det systematiska kvalitetsarbetet. Det är alla medarbetares ansvar att medverka i risk- och avvikelshantering, och delta i arbetet med uppföljning av mål och resultat.

#### Rektor

På varje skola finns en särskild rektor utsedd att vara en personal- och budgetansvarig chef för elevhälsan, även för personalen inom skolhälsovården. Alla rektorer, även de som inte har personal och budgetansvar för elevhälsa, har rätt att använda sig av elevhälsans alla insatser för att tillgodose elevernas behov. Se elevhälsans styrmodell, bilaga 2

## Prioriterade områden

Socialstyrelsens riktlinjer för skolhälsovården<sup>2</sup> ger tydliga direktiv och ansvar för huvudmannen att utveckla skolhälsovården, helst med evidens. Riktlinjerna är utgångspunkt för de områden som prioriteras av gymnasienämnden för att tillgodose elevernas behov. Inom följande 14 områden är kvalitetsindikatorer framtagna för skolhälsovården.

1. Bemötande och värdegrund
2. Mottagningsarbete
3. Hälsobesök och hälsosamtal
4. Vaccinationer
5. Elevernas lärandemiljö och trivsel
6. Samverkan internt och externt
7. Elever i behov av särskilt stöd
8. Hälsoekonomiska konsekvenser
9. Journalhantering och annan dokumentation
10. Tillgänglighet, utrustning och lokaler
11. Kompetens
12. Dimensionering av resurser
13. Avvikelsehantering Lex Maria
14. Verksamhetsplan och verksamhetsberättelse

### 1 Bemötande och värdegrund

Skolans värdegrund handlar om att lägga grunden för ett samhälle, där vi respekterar mänskliga rättigheter, tar tillvara varandras olikheter och tar hand om varandra. Alla elever ska känna sig trygga trivas i skolan. I mötet med skolhälsovården ska elevens behov av autonomi respekteras utifrån ålder och

<sup>2</sup> Socialstyrelsens riktlinjer för skolhälsovården (2004) är under revidering mot bakgrund av nya lagar och ny forskning inom området.

mognad. Det ska finnas rutiner och förhållningssätt för hur elever och vårdnadshavare bemöts. Ett samarbete ska finnas med både elev och vårdnadshavare. I alla kontakter ska elevers enskilda intressen tillvaratas. Uppgifter om elevs förhållanden ska hanteras med den sekretess som lagen stadgar och i övrigt med stor varsamhet.

#### Mål

- Elevens värdighet och integritet respekteras
- Elev och vårdnadshavare visas omtanke och respekt oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, social ställning, etnisk eller religiös tillhörighet eller sexuell läggning
- Elev och vårdnadshavare informeras och görs delaktiga

## **2 Mottagningsarbete**

Oberoende av problemets art vänder sig elever ofta till skolhälsovården. Akuta och oplanerade sjukvårdsinsatser hör till skolhälsovårdens vardag. Skolsköterskans och skolläkarens sjukvårdande funktion bör i första hand tas tillvara vid hälsoproblem som påverkar elevens skolgång, samt vid behov remittera vidare för ex. utredning och extern vård.

#### Mål

- Mottagningsverksamheten ska erbjuda en för elever (och för föräldrar kring frågor som rör deras barns hälsa) lätt tillgänglig hälsovård av god kvalitet utifrån en tydlig policy och tydliga rutiner.

## **3 Hälsobesök och hälsosamtal**

Hälsobesök och hälsosamtal är metoder för att kunna följa elevernas utveckling, bevara och förbättra deras själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem. Hälsosamtalet är ett av skolans instrument för att upptäcka elever i behov av stöd eller insatser.

#### Mål

- Skolhälsovården ska genom strukturerat program för hälsoövervakning identifiera hälsoproblem, frisk-risk och skyddsfaktorer av betydelse för elevens hälsa
- Skolhälsovården har ett särskilt ansvar att värna om att elever med identifierbara problem och risker ska få rätt stöd och hjälp
- Skolhälsovården ska bidra med nyckeltal till folkhälsoarbetet
- Alla elever skall minst en gång under gymnasietiden erbjudas ett hälsobesök med ett tillhörande hälsosamtal.

## **4 Vaccinationer**

Socialstyrelsens allmänna råd om vaccination innebär att barn ges ett grundskydd genom barnhälsovårdens och skolhälsovårdens försorg.

## Mål

- Skolhälsovården ska erbjuda och genomföra socialstyrelsens rekommenderade nationella vaccinationsprogram.
- Till Sverige nyanlända elever ska vid behov erbjudas kompletterande vaccinationer

## 5 Elevernas arbets-, lärandemiljö och trivsel

Skolhälsovården är en del av en samlad elevhälsa som samarbetar med skolans personal för elevens bästa som utgångspunkt. Skolsköterskan och skolläkarens roll i arbetsmiljöarbetet för elever utarbetas under rektors ledning i samarbete med all berörd personal och fastställs i skolans arbetsmiljöpolicy/likabehandlingsplan.

## Mål

- Skolhälsovården skall bidra till skapandet av en god psykosocial och fysisk arbetsmiljö som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa.
- Skolhälsovården skall verka för att alla elever trivs och känner sig trygga på skolan.

## 6 Samverkan internt och externt

Arbete med elevhälsa förutsätter en hög grad av samarbete mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper i skolan. Det är också angeläget att samverkan sker med övrig hälso- och sjukvård samt med socialtjänsten. Ett område som särskilt bör bevakas är samverkan kring barn med neuropsykiatriska funktionshinder och svårigheter.

## Mål

- Skolsköterskan medverkar i det övergripande hälsofrämjande och förebyggande arbetet på skolan.
- En tydlig vårdkedja finns för elever som har behov av insatser från en eller flera verksamheter.
- Alla insatser utgår från barnkonventionen.
- Verksamhetschefen ansvarar för extern samverkan med övrig hälso- och sjukvård samt med socialtjänst.

## 7 Elever i behov av särskilt stöd

Långvariga sjukdomar och funktionella svårigheter hos barn och ungdomar i skolan kräver medicinsk information till skolpersonal. I komplexa elevhälsoärenden är det inte ovanligt att medicinska orsaker finns med som en del i elevens problembild.

## Mål

- Elever i behov av särskilt stöd ska identifieras tidigt.

- Skolhälsovården ska ha kompetens och resurser för att göra medicinska bedömningar.
- Skolhälsovården skall samverka med elevhälsans övriga funktioner utreda och analysera styrkor och svagheter hos elever som uppvisar tecken på behov av särskilt stöd.
- Skolläkaren skall vid behov ställa medicinsk diagnos.
- Skolhälsovården ska vid behov informera om funktionshinder och sjukdom och ge specifik information inför yrkesval.

## **8 Hälsoekonomiska konsekvenser**

En målsättning med Socialstyrelsens föreskrifter om ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet i hälso- och sjukvården (SOSFS 2005:12) är att all vård skall bedrivas på ett kostnadseffektivt sätt. Härvid bör speciellt ett långsiktigt samhällsperspektiv beaktas.

### Mål

- Skolhälsovården är kostnadseffektiv och av god kvalitet och arbetar utifrån ett välfungerande kvalitetssystem.
- Ett övergripande samhällsperspektiv samt barn- och ungas långsiktiga hälsoutveckling skall beaktas vid beslut om insatser som bedrivs inom skolhälsovården/elevhälsan.
- I det individuellt inriktade arbetet har skolhälsovården/elevhälsan ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling.
- De generellt inriktade uppgifterna för elevhälsan/skolhälsovården, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som t.ex. arbetet mot kränkande behandling och undervisningen om tobak, alkohol och andra droger och övrig livsstilsrelaterad ohälsa, jämställdhet samt sex och samlevnadsundervisning m.m. Elevhälsan har ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor.

## **9 Journalhantering och annan dokumentation**

Dokumentation i och hantering av skolhälsovårdsjournaler styrs detaljerat av lagar och föreskrifter. Dokumentationen är basen för uppföljning och utvärdering i verksamheten. Kvalitetsutveckling av verksamheten främjas av en samlad skolhälsovårdsjournal, Profdoc Medical Office, (PMO) och dokumentation i vaccinationsjournal (Svevac).

### Mål

- Skolhälsovården ska dokumentera med god kvalitet och följa gällande lagar, författningar och kommunala anvisningar

## 10 Tillgänglighet, utrustning och lokaler

Skolhälsovården bör ses som elevernas företagshälsovård och ges i nära anslutning till deras arbetsplats.

### Mål

Alla skolhälsovårdens mottagningar ska ha tillgång till ändamålsenliga och lättillgängliga lokaler och adekvat utrustning (se särskilda riktlinjer)

## 11 Dimensionering av resurser

Dimensioneringen är beroende av områdets tyngd och elevernas behov ex. elever med invandrarbakgrund, elever neuropsykiatriska funktionshinder eller särskoleverksamheter.

### Mål

- Skolhälsovården ska ges en adekvat resurstilldelning av skolläkare och skolsköterskor utifrån rekommenderade riktvärden och områdets speciella resursbehov. Adekvat resurs för skolsköterskan bedöms ligga på 500 elever per heltidstjänst<sup>3</sup>. Med utgångspunkt från dagen bemanning kan ett riktvärde för skolläkaren sägas ligga på ca 6000 elever per heltidstjänst.
- Skolhälsovårdens resurser måste bedömas ur ett helhetsperspektiv där det beaktas att alla funktionerna inom elevhälsan fungerar och samspelar.
- Verksamhetschefen för skolhälsovården skall göras delaktig i processer och beslut som berör bemanning inom skolhälsovården.

## 12 Kompetens

I all sjukvårdande verksamhet finns krav på särskild kompetens (SOSFS 1995:15).

### Mål

- Alla sjuksköterskor som arbetar inom skolhälsovården ska ha specialistbehörighet som distriktssköterska/barnsjuksköterska.
- För att arbeta som läkare inom skolhälsovården ska specialistkompetens i barn- och ungdomsmedicin, barn och ungdomspsykiatri eller allmänmedicin finnas.
- Verksamhetschefen ansvarar för att skolhälsovårdens personal har den kompetens som behövs för att fullgöra uppdraget.

## 13 Avvikelsehantering och Lex Maria

Verksamheten på hälso- och sjukvårdens område är omfattande, komplex och i vissa avseende riskfylld. Det kan uppkomma tillbud eller skador trots

<sup>3</sup> I den politiska majoritetens plattform för föregående mandatperiod fanns ett uppdrag att utveckla och utöka elevhälsan inom gymnasieskolan. Budgetramen utökades med sammanlagt 4000tkr för detta ändamål. En av åtgärderna var att skapa garantivården för elevhälsans bemanning, se bilaga 1.

riskförebyggande arbete. Avvikelse kan vara relaterade till medicinsk behandling men kan även botten i brister som avser mänskligt handlande, teknik, organisation av verksamheten eller brister i samverkan mellan dessa delar och andra instanser i vårdkedjan.

För att säkerställa att risker för risker och skador identifieras, analyseras och bedöms ska skolsköterskan och skolläkaren rapportera till verksamhetschefen alla risker och negativa händelser som uppmärksammas i verksamheten. Verksamhetschefen ansvarar sedan för att bedöma och vid behov vidta nödvändiga åtgärder.

#### Mål

- Om avvikelse sker i verksamheten vilket medfört eller skulle kunna medföra risk eller skada för eleven rapporteras det enligt rutin.
- Verksamhetschefen för skolhälsovården ansvarar för att utreda, analysera och vidta åtgärder för att förebygga risker och skador.
- Verksamhetschefen för skolhälsovården ansvarar för avvikelshantering och Lex Maria anmälan till Socialstyrelsen (SOSFS 2 002:4).
- Verksamhetschef upprättar senast 1:a mars varje år en patientsäkerhetsberättelse för föregående kalender år. Denna redovisas till nämnden.

### **14 Kvalitets-/utvecklingsplan och årsredovisning**

I verksamheter som arbetar med kvalitet och utveckling är tydliga målformuleringar och utvärderingar viktiga. Tydlig styrning och tydliga mål skapar precisa och effektiva insatser. Analys av resultat och måluppfyllelse är grunden för verksamhetens utveckling.

#### Mål

- Verksamhetschefen ansvarar för att i delaktighet med nämnd och personal inom skolhälsovården årligen upprätta en kvalitets-/utvecklingsplan och redovisa resultatet i en årsredovisning till nämnden, en gång per år.

